

Uno Traat: „Eesti peaks võtma vastu laste kehalist karistamist keelustava seaduse.”

Laste kehaline karistamine ja hälbivus

U n o T r a a t

Sisekaitseakadeemia kriminoloogia ja sotsioloogia õppetooli lektor

„Mida valusam vits, seda armsam laps.” „Ega ema vits lapsele liiga tee.” Nii väidavad eesti vanasõnad. Kas õigusega?

Laste kehalisel karistamisel on nii Eestis kui ka mujal maailmas pikad traditsioonid ja kultuurilistel stereotüüpidel põhinevad põhjendused. Järgnevas artiklis püütakse anda ülevaade laste füüsilise väärkohtlemise ajaloost ja sellega seotud müütidest, teadusuuringutest väärkohtlemise lühi- ja pikaajaliste mõjude kohta ning laste kehalise karistamise vastasest sotsiaalsest liikumisest.

Laste väärkohtlemise ajaloost

Noorusiga või *nooruspõlv* on hilisajaloolised mõisted ja noorusiga kui sotsiaalne nähtus on nüüdisaegses tähenduses olemas vaid veidi rohkem kui sajand. Inimolendit, keda tänapäeval nimetame lapseks, kaitset ja vanemlikku hoolitsust nõudvaks ning täiskasvanueluks ettevalmistusaega vajavaks, peeti varasematel aegadel minitäiskasvanuks, oma

vanemate vähendatud või ebaadekvaatseks koopiaks.

Ajalooürikud veenavad, et paljude põlvkondade lapsed on pidanud läbi inimkonna ajaloo taluma ränka väärkohtlemist ja hoolimatust. Kuni viimaste aegade ni ei olnud sugugi haruldane, et laste saatus oli „olla mahajäetud, pekstud, terroriseeritud, seksuaalselt ärakasutatud või tapetud” (Bartollas 2000, 2).

Väga levinud oli infantitsiidid. Seda peeti igapäevaseks iidsetes tsivilisatsioonides nagu muistne Rooma või Kreeka ning see kestis Euroopas 18. saj lõpuni. Imikud visati jõkke, viidi metsa, kus loomad või linnud neile otsa peale tegid, visati sõnnikuhunnikutesse vm. Veel 17. saj Prantsuse seadused määratlesid tingimused, mille puhul perekonnapeal oli lubatud tappa oma täiskasvanud poeg või tütar. Imiku surmamiseks ei olnud vaja arvestada mingi-

te eritingimustega (Empey jt 1999, 20).

Vanemad ei pidanud end laste üleskasvatamise eest vastutavaks, lapsi peeti sarnaselt koduloomadega pere majandusliku heaolu saavutamise vahendeiks või suguvõsaliini jätkajaiks. Suur hulk soovimatuid lapsi, n-ö üleliigseid suid, likvideeriti või hüljati kohe pärast sündi, tütreid müüdi prostituutideks, poegi orjadeks või anti lapsed kloostritesse.

Täiesti armutult suhtuti lastesse, kes olid puudega või kelle füüsisega ei olnud vanemad rahul, samuti nendesse, kes nutsid vanemate arvates liiga palju. Laste hülgamine oli tavaline. Abieluväliste laste eluküünla kustutamine oli Euroopas ja Ameerikas levinud kuni uusajani. 16. sajandini karistati selle eest harva või kergelt. Laste kohtlemist võib pidada lausa julmuse kataloogiks (Empey jt 1999, 15).

Eriti karmide meetmete kasutamisele laste kasvatamisel kutsuti üles Vene ühiskonnas, mida iseloomustas range hierarhilisus monarhist pärsiorjani, iga võimutasand nõudis alumiste tasandite esindajatelt äärmuslikku allumist. Lastelt kui kõige madalama võimutasandi esindajatelt oodati absoluutset kuuletumist, mis tagati peksmise või muu kehalise karistamisega. 16. saj koostas kõrge kirikutegelane erilise „Domostroï” – juhendi koduse elu korraldamiseks ja laste kohtlemiseks. Mainitud juhend soovitas: „Ärge säästke oma last peksumist, kaikast, sest see ei tapa teda, vaid teeb head, lüües keha, päästate hinge põrgust. /---/ Kui armastate oma poega, karistage teda sagedamini, et ta hiljem rõõmustaks teie vaimu. /---/ Kasvatage oma last hirmus.” 19. sajandil avaldatud kirjanduse ja autobiograafiliste jutustuste põhjal näib, et neid soovitusi ka järgiti (Barbara 1999, 242).

Laste peksumine kuulus põhilisse kasvatusvahendite arsenal. Ajaloolase De Mause arvates võib enamikku lastest, kes kasvasid üles enne 18. sajandit, pidada nüüdisaegsete standardite järgi hinnates pekstud lasteks. Isegi paljud haritud inimesed kiitsid laste peksumise heaks. Poeet John Miltoni abikaasa olevat väga kurtanud nutmise ja kisa üle, kui tema mees parajasti lapsi peksumis. Heli-looja Beethoven kasutas õpilasi õpetades peksumise (Empey jt 1999, 24).

Ka Nõukogude ühiskonnas esines laste kehalist karistamist, arvatavasti kodus tunduvalt rohkem kui koolis. Kuid veel 1960-ndatel, usutavasti hiljemgi, tuli laste kehalist karistamist ette ka koolis. Kogesin äärmiselt ebameeldivaid tundeid, kui õpetaja peksumis klassitunni ajal kaardikepiga mu klassikaaslast, kusjuures sellist karistamisviisi kasutati korduvalt.

Lapseea iseärasuste ignoreerimist ja laste rääget ekspluuteerimist hakati kritiseerima ning nende õigustele tähelepanu juhtima alles 19. sajandil teisel poolel. Laste õigusi tõstsid esile ja nende kaitset nõudsid kirjanikud (Ch. Dickens jt), pediatrid, psühholoogid, sotsioloogid, pedagoogid, filosoofid jpt.

Laste füüsilist väärkohtlemist hakati taunima alles 19. sajandi lõpus. Väga kaua, kohati tänapäevalgi, on füüsilist väärkohtlemist õigustatud lapse distsipli-

ineerimise vajadusega. Vanemad kipuvad nägema vaid kehalise karistamise vahetuid mõjusid, milleks on lapse kiire allumine vanema korraldusele ja ebasoovitava käitumise lõpetamine, kuid nad ei aima kehalise karistamise pikajalisi tagajärgi, mis võivad olla väga negatiivsed. Probleemi uurimist ja selle lahendamist on raskendanud asjaolu, et laste väärkohtlemist ümbritseb hulgaliselt müüte ja väärarusaamu. Ühe levinuma müüdi võib kokku võtta väites „laps ise provotseerib vägivalda”. Paljudel juhtudel väidetakse, et „ainult joodikute peredes sünnib niisuguseid ebameeldivaid asju”. Enamik müüte seotub vägivalda õigustamisega. Laste väärkohtlemisse sekkumist on suuresti takistanud ka uskumus, et kodu privaatsust ei tohi rikkuda, perekonda peetakse pühaks ning kõikide probleemide lahendamist peresiselset õigustatuks.

Laste õigusi kaitsvate seaduste ja konventsioonideni jõuti 20. sajandi teisel poolel. 1959. a kuulutas ÜRO välja lapse õiguste deklaratsiooni, mis oli siiski vaid soovitava iseloomuga. Alles 20. novembril 1989 võttis ÜRO Peaassamblee vastu laste õiguste konventsiooni, mis juba kohustas. Konventsiooniga ühinenud riikides kehtivad seadused, tavad ja praktika peavad olema kooskõlas konventsiooni sätete ja mõtetega. Konventsiooni põhimõtted peavad olema kajastatud riigi õigusaktides. Eesti suhtes muutus ÜRO konventsioon siduvaks 1991. a novembris (Uritam 2007, 539).

20. sajandi viimastel dekaadidel hoo- gustus oluliselt ka laste väärkohtlemise ennetamine. 1972. a loodi Ameerika Ühendriikides riiklik laste väärkohtlemise ja hooletussejätmise ennetamise keskus, tõenäoliselt esimene omanäoline maailmas. 1974. a võeti Ameerika Ühendriikides vastu seadus laste väärkohtlemise ärahoidmiseks (*Child Abuse Prevention and Treatment Act*) (Cros- son-Tower 2008, 13–14).

Kuigi laste väärkohtlemine on olnud igipõline, hakati seda sotsiaalseks probleemiks pidama ja teaduslike meetoditega uurima alles 20. sajandil. 1940-nda- tel võeti diagnoosimisel kasutusele röntgen, mille abil tuvastati Ameerika Ühendriikides suurel hulgal haiglasse toodud lastel seletamatuid luumurde.

Paljudel juhtudel esinesid luumurrud koos ajuverejooksuga. Esi- algu ei osanud arstid täpseid diagnoose panna ja lapsi püüti ravida avalikkuse suurema tähelepanuta. 1953. a väitis Silverman Ameerika Ühendriikides läbiviidud uurimuste tulemuste põhjal, et vigastused võivad olla tekitanud laste vanemad või hooldajad.

Füüsilise väärkohtlemise teaduslik uurimine

Laste väärkohtlemise esimene dokumenteeritud negatiivseid tagajärgi käsitlev teadusartikkel ilmus 1962. a ajakirjas *The Journal of American Medical Association*. Selle lausa revolutsioonilise artikli põhiautor oli Henry Kempe. Uuritud 302 laste väärkohtlemise juhtumit, töid Kempe ja tema kolleegid esmakordselt käibele pekstud lapse sündroomi mõiste (*the Battered Child Syndrome*).

Viimasel paarikümnel aastal väärkohtlemise uuringute front üha laieneb, süveneb rahvusvaheline koostöö ja intensiivistuvad praktiliste lahenduste otsingud. On korraldatud laste väärkohtlemist käsitlevaid rahvusvahelisi konver- rentse ja seminare, asutatud ajakirju ning ilmunud on monograafiaid väärkohtlemise kohta.

Laste väärkohtlemise jms viktimisatsiooni (ohvriks sattumise) probleemistik on kujunenud põhiaimestikuks uuele ja kiiresti arenevale teadusharule arengu- viktimoloogiale (*developmental victimology*). Arenguviktimoloogia väidab, et lapsed on kõige haavatavamaid ühiskonnasegmente üldse. Nad satuvad samade kuritegude ohvriks nagu täiskasvanudki (vargused, röövimised, pettus jms), kuid lisaks veel täiskasvanute spetsiifiliste rünnete ohvriks. Samas on viktimisatsiooni mõju lapse vaimsele ja sotsiaalsele arengule erakordselt suur (kooliraskused, antisotsiaalsete hoiakute ja hälbiva käitumise kujunemine) (Finkelhor 2007, 10; Finkelhor 2008, 9).

Mõistete „laste kehaline väärkohtlemine” ja „laste kehaline karistamine” eristamine on osutunud raskeks. Praktilises kasvatus-tegevuses kipuvad need kaks nähtust ühte sulama. Vanem peab silmas küll kehalist karistamist, kuid see kasvab hõlpsasti üle väärkohtlemiseks. Lisaks leiavad eksperdid, et see, mida vanem peab kergeks kehaliseks karis-

Lapseas füüsilise väärkohtlemise või hooletussejätmise ohvriks sattumine tõstab seaduserikkumiste tõenäosust noorukieas 59% ja täiskasvanueas 28% ning vägivaldakuritegude tõenäosust 30%.

tamiseks, osutub tegelikult väärkohtlemiseks (Gershoff 2002, 542).

Cathy Spatz Widomi uuring

Laste väärkohtlemise pikaajaliste mõjude uurimisse on erilise panuse andnud Albany Ülikooli professor Cathy Spatz Widom. Oma klassikaliseks saanud uurimuses võttis ta vaatluse alla 1575 Ameerika Ühendriikide Kesklääne (Midwest) linnades elavat last, keda jälgis alates 1967. a. Uurimus kestis ligikaudu 25 aastat. Põhirühma kuulus 908 last, kes olid sattunud füüsilise väärkohtlemise või mõnel juhul ka hooletussejätmise ohvriks, olles väärkohtlemise ajal 11-aastased või nooremad.

Põhirühma koostamisel võeti aluseks põhiliselt kohtutoimikud. Laste väärkohtlemine oli kindlaks tehtud kohtuliku

uurimise käigus (1966–1971) ning vanemad said väärkohtlemise eest karistada, seega oli vaieldamatult tegemist väärkohtlemise juhtudega. Füüsilisele väärkohtlemisele viitasid põletus- ja muljumishaavad, sinikad, rebendid, luumurrud, löikehaavad jms füüsiliste kahjustuste jäljed. Hooletussejätmist tõendasid äärmuslikud juhtumid lapse toiduta jätmisest, ebaadekvaatsest riietamisest ja tõsiste haigusmärkide tähelepanuta jätmisest.

Kontrollrühma moodustasid 667 last, kelle kohta ei olnud mingeid ametlikke väärkohtlemise andmeid. Selle rühma laste sotsiaaldemograafilised ja sotsiaalmajanduslikud näitajad vastasid põhirühma omadele.

Uurimuses selgitati füüsilise väärkohtlemise (eelkõige peksmise) mõju

lapse edasisele sotsiaalsele arengule kuni tema täiskasvanuks saamiseni. Uurimuse põhiküsimuseks sai, kui paljud väärkoheldud lapsed satuvad hiljem kuritegelikule teele. Võrreldi kontrollrühma näitajatega. Teisiti öeldes selgitati, kas väärkohtlemine on kuritegelikule teele sattumise soodustegur. Esmased andmed, milleks olid õigusrikkumiste kohta käiv informatsioon, võeti kokku 1988. a, kuid teadlane jätkas uurimist ja andmete kogumist ka 1990-ndatel.

Järgnevalt lühike ülevaade uuringu põhitulemustest (Widom 2000; Widom 2001). Seaduserikkumiste statistikat peeti arreteerimiste arvu järgi.

Lapseas füüsilise väärkohtlemise või hooletussejätmise ohvriks sattumine tõstab seaduserikkumiste tõenäosust noorukieas 59% ja täiskasvanueas 28% ning vägivaldakuritegude tõenäosust 30%.

Võrreldes kontrollrühmaga alustasid lapsepõlves väärkoheldud inimesed seaduserikkumistega nooremana ja panid toime kaks korda rohkem kuritegusid kui kontrollrühma esindajad.

Füüsiliselt väärkoheldud ja hooletusse jäetud lastel esines vägivaldakuritegusid tunduvalt rohkem kui seksuaalselt väärkoheldud lastel.

Erinevalt varasemate uuringute tulemustest selgus, et ka naised, keda oli lapsepõlves füüsiliselt väärkoheldud või hooletusse jäetud, kaldusid nii noorukieas kui ka täiskasvanuna vägivaldsetele tegudele.

Lapsepõlves väärkoheldud naistel esines seaduserikkumisi (varavastaseid ja narkokuritegusid või hulkumist) 73% tõenäolisemalt kui kontrollrühma esindajatel.

Lapsed, kes viidi ära kodudest, kus neid oli väärkoheldud, ei erinenud kuritegelikule teele sattumise riski poolest lastest, kes jäid sellistesse kodudesse edasi.

Lapsed, kes viidi vägivaldsetest kodudest ära ja kes vahetasid elukohta rohkem kui kolm korda, kaldusid tunduvalt rohkem seaduserikkumisele kui need, keda oli väärkoheldud, kuid paigutatud ümber vaid üks kord.

Uurimuse teine faas viidi läbi koostöös teadlastega instituutidest, kus tegeldi vaimse tervise, alkoholismi ja narkomaania probleemidega. Selles faasis võeti vaatluse alla tunduvalt laiem vikti-

misatsiooni spekter, kui uurimuse esimeses faasis. Intervjuueriti nii lapsepõlves väärkohelduid kui ka kontrollrühma esindajaid, kokku 1196 inimest. Intervjuud kestsid keskmiselt kaks tundi. Uurimuse teine faas tõi esile uusi tõendeid väärkohtlemise negatiivsetest mõjudest vaimsele tervisele ja ka käitumisele (Widom 2001; Widom ja Maxfield 2001).

Väärkoheldud lastel esines kontrollrühmast tunduvalt sagedamini

- vaimse tervise probleeme, eriti enesetapukatseid ja traumajärgset stressi;
- koolis edasijõudmatust (lugemisraskused, madal IQ jms);
- tööhõive probleeme (töötus, töötamine väga madala töötasuga kohtadel jms);
- hälbivat käitumist hilisemas elus (prostütsioon, alkoholism).

Uuringu autor tõi laialdasse käibesse ka mõiste „vägivalla surnud ring“ (*cycle of violence*).

Cathy Spatz Widom on pälvunud oma uuringu eest mitu Ameerika Ühendriikide kõrget riiklikku autasu, sh 1989. a Teaduse Edendamise Ameerika Assotsiatsiooni autasu silmapaistva käitumisteadusliku uuringu eest.

Sisekaitseakadeemia uurimus

Sisekaitseakadeemias uuriti Harku nais-tevanglasse sattunud kasvukeskkonda, eelkõige kodu ja kooli. Valimi moodustasid 33 kinnipeetavat. Uurimiskontingent oli representatiivne üldvalimi suhtes, välja arvatud asjaolu, et algharidusega inimesi sattus küsitlusse tunduvalt vähem, kui neid oli üldvalimis. Uurimuses kasutati ankeetküsitluse meetodit. Uurimus näitas veenvalt, et kinnipeetavate seadusrikkujaks kujunemisel oli olulist rolli mänginud nende lapsepõlves kogetud vägivald isa, ema või hooldaja poolt. Lisaks näitas korrelatsioonanalüüs, et vanemate vägivaldsus soodustas tütre narkomaaniks või alkohoolikuks saamist. Vägivaldne kohtlemine vanemate poolt tekitas tütrele ka suuri edasijõudmisküsimusi koolis. Kui võrreldi ema ja isa rolli tütre hälbiva käitumise kujunemisel, siis ilmnas, et ema roll oli suurem.

Mida vägivaldsem oli ema,

- seda lühemaks kujunes tütre kooliaeg aastates;

- pikaajalisem narkootiliste ainete tarvija oli tütar;

- halvemad olid tütre suhted õpetajatega;

- kestvamad olid tütre joomaperioodid jms.

Mida vägivaldsem oli isa,

- seda sagedamini jäi tütar klassikursust kordama.

Ka koolivägivalla ohvriks sattumine soodustas seadusrikkujaks, narkomaaniks või alkohoolikuks kujunemist (Koval 2001).

Muid uurimusi

Paljude uuringute metaanalüüsi viis läbi psühholoog Elizabeth Thompson Gershoff. Tema järgi näitavad uurimustulemused, et füüsiline karistamine soodustab lapse kiiret allumist vanema korraldustele, kuid võib kaasa tuua hälbiva käitumise väljakujunemise (Gershoff 2002, 541–542).

❖ Agressiivne käitumine. Paljud uuringud on näidanud seost lapse kehalise karistamise ja tema agressiivse käitumise kujunemise vahel. Seda seletatakse järgmiselt: kehaline karistamine modelleerib agressiivset käitumist, soodustab vaenuliku mõtlemisstiili teket ja initsieerib lapse vastumeelsust vanemate suhtes.

❖ Delinkventne, kuritegelik ja antisotsiaalne käitumine. Põhjendatakse järgnevalt: kehaliselt karistatud lastel on suuri raskusi moraali- ja õhvimõtete ja väärtuste internaliseerimisega. Kontrolliteooria rõhutab, et kehaline karistamine toob tihti kaasa lapse madala enesekontrolli, mis soodustabki delinkventse, kuritegeliku ja antisotsiaalse käitumise kujunemist. Mitmed uuringud näitavad, et mida rohkem vanemad lapsi kehaliselt karistavad, seda tõenäolisemalt võime ennustada lapse kuritegelikku karjääri täiskasvanuna.

❖ Halvad suhted vanematega. Valuline kehaline karistamine halvendab järevalt lapse ja vanema suhet, tekitab lapses hirmu, ängistust ja viha.

❖ Vaimne tervis. Mitmed uuringud on näidanud, et laste kehaline karistamine tekitab lapsel depressiooni ja distressi.

❖ Uurimisandmed viitavad ka sellele, et kehaline karistamine toob kaasa lapse enesekindluse kahanemise ning alandatud ja häbistatuse tunde kasvu.

❖ Lapsepõlves kehaliselt karistatud lastel on tunduvalt suurem tõenäosus muutuda täiskasvanuna oma laste või abikaasa väärkohtlejaks kui neil, kes ei ole lapsena kehalist karistamist kogunud.

Kokkuvõttes rõhutab Elizabeth Thompson Gershoff, et laste kehalise karistamise negatiivsed tagajärjed kaaluvad tunduvalt üles selle positiivsed tagajärjed (kiire allumine) (Gershoff 2002).

Ka Eestis tehtud analüüsid on näidanud laste väärkohtlemise ohtlikke tagajärgi lapse somaatilisele, emotsionaalsele, intellektuaalsele ja sotsiaalsele arengule ning koolijõudlusele (Soonets jt 1997).

Teadusuuringud on andnud küllaltki kokkulangevaid ja veenvaid tulemusi kehaliste karistuste negatiivsete mõjude kohta: väärkohtlemine lapseas toob kaasa kriminaalse karjääri suure riski, lisaks suure riski sattuda hälbivuse muudesse liikidesse, sh narkomaaniasse, alkoholismi, suitsiidi; probleeme vaimse tervisega, koolieluga ning hilisema pere- ja tööeluga (Barbara 1999; Widom 2000; Widom 2001; Widom ja Maxfield 2001; Shipway 2004; Regoli ja Hewitt 2006, Crosson-Tower 2008).

Kehalise karistamise vastu

Laste kehalist karistamist kritiseeritakse üha teravamalt ja selle ebahumaanse karistusviisi likvideerimiseks on tekkinud laiaulatuslik rahvusvaheline sotsiaalne liikumine, mis hõlmab paljusid ühendusi ja organisatsioone, nagu „Lõpetada laste kehaline karistamine kogu maailmas“ (End Physical Punishment of Children Worldwide), „Laste igasuguse kehalise karistamise lõpetamise globaalne algatus“ (The Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children), „Vanemad ja õpetajad vägivalla vastu hariduses“ (Parents and Teachers against Violence in Education) jt, ühendades teadlasi, õpetajaid, sotsiaaltöötajaid, arste, juriste jpt. Ühendkuningriigis on laste kehalise karistamise vastased ühinenud liitu, mis kannab eestindatuna nime „Lapsed ei ole pekkstavad!“ (Children Are Unbeatable! Alliance). Ka ÜRO juhtorganid eesotsas Inimõiguste Komisjoniga on kutsunud riike üles kasutama kõiki sobivaid meetmeid tõkestamaks lastevastast vägivaldat.

Sotsiaalne liikumine toonitab, et laste kehaline karistamine on ebaõiglane, kahjulike tagajärgedega ja tuleb seadusega keelata.

Laste kehaline karistamine on oma olemuselt äärmiselt ebaõiglane. „Ühtki inimest ei tohi lüüa” – see on kõigile tuntud moraalne standard, mida ühtlasi kindlustab ka kriminaalkodeks. Kuid kas lapsed ei kuulu inimeste hulka? Miks neile ei laiene kõigi täiskasvanud inimeste kohta käiv üldtunnustatud moraalnorm ja inimõigus? Laste kehaline karistamine rikub laste kõige fundamentaalsemaid õigusi – õigust inimväärikusele ja isikupuutumatussele (Bennett 2002, 316).

Teiseks väidavad nimetatud sotsiaalse liikumise esindajad, et kehalisel karistamisel on kaugeleulatuvad negatiivsed tagajärjed. Vägivald toodab vägivald. Kehaline karistamine mõjub halvasti lapse emotsionaalsele ja intellektuaalsele arengule ning koolijõudlusele, soodustab delinkventse, kuritegeliku ja antisotsiaalse käitumise kujunemist, ergutab uimastavate ainete kasutamist, tekitab suitsidaalseid mõtteid ja distressi, aitab kaasa oma laste või abikaasa väärkohtlejaks kujunemisele hilisemas elus jne.

Kolmandaks kutsuvad kehalise karistamise vastane liikumine üles valitsusi ja parlamente keelustama kehaline karistamine seaduse abil. Ainult sel viisil hakkavad kehalist karistamist soosivad ja toetavad kultuurilised stereotüübid muutama.

Paljud riigid on kehtestanud seadused, mis keelustavad laste kehalise karistamise kõik vormid, sh kehalise karistamise koolis ja kodus. Rootsi oli esimene riik, kus keelustati laste igasugune kehaline karistamine – alates 1. jaanuarist 1979. Sellega tähistati ühtlasi rahvusvahelist laste aastat. Rootsi eeskujule järgnesid peagi ülejäänud Põhjala riigid ning seejärel ka paljud teised Euroopa riigid: Rootsi (1979), Soome (1983), Norra (1987), Austria (1994), Küpros (1994), Itaalia (1996), Taani (1997), Läti (1998), Horvaatia (1999), Bulgaaria (2000), Saksamaa (2000), Island (2003), Rumeenia (2004), Ukraina (2004), Ungari (2005), Kreeka (2006), Holland (2007), Portugal (2007) ja Hispaania (2007).

Euroopa Nõukogu inimõiguste komisar Thomas Hammarberg on kutsunud üles keelustama laste kehalise karistamise vähemusse jäävates Euroopa Liidu riikides, kus seda ei ole veel tehtud. Ühtlasi on Hammarberg kuulutanud, et „Euroopa liigub lastevastase koduvägivalla täieliku keelustamise suunas” (<http://www.childrenareunbeatable.org.uk/>). Euroopa riikide enamikust „erinevat jalga käivate” seas on ka Eesti. Ka Eestis tuleks siinkirjutaja sügava veendumuse järgi võtta vastu laste kehalist karistamist keelustav seadus.

Euroopa Liidu juhtorganid teevad pingutusi, et liikmesriikides tõhustataks laste õiguste kaitset ja likvideeritaks nende kehaline karistamine. Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee esitas 2004. aastal soovitus (nr 16 660) „Laste füüsilise karistamise keelu kohta kogu Euroopas”. Selles rõhutatakse, et liikmesriigid peaksid keelama laste kehalise karistamise kõik liigid ja viisid. Soovituses väidetakse, et kehaline karistamine rikub laste Euroopa inimõiguste ja põhi- vabaduste kaitse konventsiooniga tagatud õigusi. Laste kehalise karistamise õiguslik ja sotsiaalne aktsepteerimine tuleb Euroopas lõpetada (Uritam 2007, 547).

Siinkirjutaja arvates peaks Eesti liikuma ka laste kohtlemisel Euroopa Liidu teiste riikidega samas rütmis. On ilmne, et Eestiski kannatavad paljud lapsed kehalisest karistamisest tekkinud tagajärgede käes, hiljem peavad nende hälbivast käitumisest tulenevat taluma aga omakorda nende õpetajad, lapsed, sugulased, sõbrad, kaaslased, abikaasad, naabrid jt Kui Eestis tahetakse langetada vägivallakuritegevuse taset ja vähendada hälbivust (alkoholismi, narkomaaniat jms), tuleb murda „vägivalla surnud ring”, luues tingimused laste väärkohtlemise järsuks vähenemiseks. Üks esimesi samme selles suunas oleks laste kehalist karistamist keelustava seaduse vastuvõtmine.

Kirjandus

Barbara, J. S. (1999) Childrearing, Violent and Nonviolent. *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. Academic Press. Vol 1, 239–255.

Bartollas, C. (2000) *Juvenile Delinquency*. Fifth Edition. Boston.

Bennett, I. (2002) Corporal Punishment. *Encyclopedia of Crime and Punishment*. Vol 1, 315–318.

Crosson-Tower, C. (2008) *Understanding Child Abuse and Neglect*. Seventh Edition. Boston: Pearson.

Gershoff, T. E. (2002) Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review. *Psychological Bulletin*. Vol 128, No 4, 539–579.

Empey, L., Stafford, M., Hay, C. (1999) *American Delinquency: Its Meaning and Construction*. 4th Edition. Belmont.

Finkelhor, D. (2008). *Childhood Victimization*. Oxford: Oxford University Press.

Finkelhor, D. (2007). Developmental Victimology. *Victims of Crime*. Toim Davis, R., Lurigio A., Herman, S., 9–34.

Koval, M. (2001). *Perevågivalla ja koolivägivalla roll naiskurjategija kujunemisel*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Regoli, R., Hewitt, J. (2006) *Delinquency in Society*. Sixth Edition. Boston.

Shipway, L. (2004) *Domestic Violence*. A Handbook for health professionals. Routledge.

Soonets, R., Loko, J., Loko, T., Roomeldi, M., Pöldsepp, I., Haldre, L., Altosaar, K., Heido, R., Popova, A. ja Saar, S. (1997). *Laste väärkohtlemine*. Tartu.

Uritam, A. (2007) Lapsed ja nende karistamine: kas lüüa või mitte? *Juridica*, 537–552.

Widom, C. S. (2000) Childhood Victimization: Early Adversity, Later Psychopathology. *National Institute of Justice Journal*. January.

Widom, C. S. (2001). Child Abuse and Neglect. *Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior*. Brunner-Routledge, Volume 1, 40–42.

Widom, C. S., Maxfield, M. (2001). An Update on the „Cycle of Violence”. *National Institute of Justice Journal*. February.